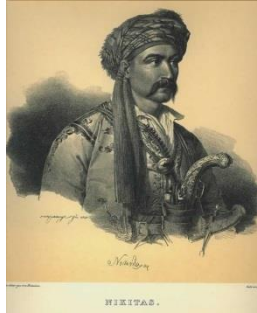

Ο Νικηταράς Τουρκοφάγος παραλίγο βιοτέχνης με συνέταιρο τον ιατρό, δάσκαλο και κληρικό Διονύσιο Πύρρο

Ο Νικηταράς, ως υποψήφιος επιχειρηματίας, χρεοκόπησε και κατάντησε, τελικά, να ζητιανεύει...

Προτού το νεοελληνικό κράτος αναγνωρισθεί ακόμη επισήμως, κυκλοφορούσε μια περίεργη πρόσκληση, «Η Ειδοποίησης προς φιλοκάλους Έλληνες¹ ...».

Οι Έλληνες καλούνταν να πουλήσουν κουρέλια που είχαν στα σπίτια τους! Αν δεν ήθελαν παράδες, μπορούσαν να τα ανταλλάξουν με χαρτί!

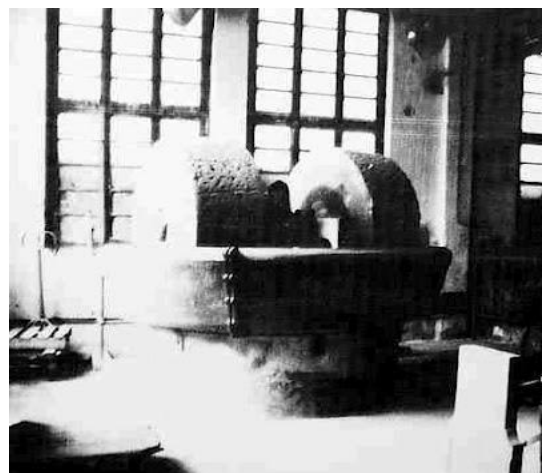
Δεν ξέρουμε πόσοι ανταποκρίθηκαν, αλλά εκείνη η ειδοποίηση κι όσα αναφέρονταν διασώζουν μια πτυχή των επαναστατικών χρόνων, που δεν μνημονεύεται αλλού.

Πρόκειται για την πρώτη, μάλλον, είδηση περί ελληνικής βιομηχανίας και συγκεκριμένα την παραγωγή χαρτιού.

Ένα μεγαλεπήβολο σχέδιο αγωνιστών του 1821, που ήθελαν να γίνουν εργοστασιάρχες!

Πρωταγωνιστής για την κατασκευή του χαρτοποιείου (χαρτουργείο όπως το αποκαλούσε) ήταν ο γιατρός, δάσκαλος και κληρικός Διονύσιος Πύρρος.

Στις πολυτεείς σπουδές του στο εξωτερικό, κατά τα προεπαναστατικά χρόνια, δεν αμέλησε, όπως ο ίδιος γράφει, να παρατηρήσει και να μάθει την παραγωγή χαρτιού: «Η πολυσύνθετος αυτή μηχανή είναι μεν ωφελιμωτάτη εις τον Κοινόν, πλην είναι πολυέξοδος».

Εικόνα 1 Ο πρώτος μύλος πολτοποίησης χαρτιού στη χώρα μας, λειτούργησε στο Αίγιο

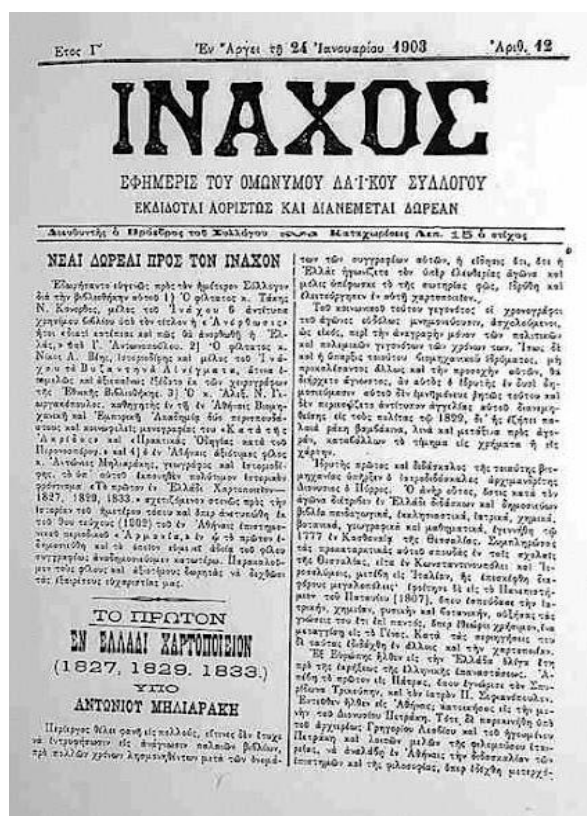
¹ Δείτε στο τέλος του κειμένου ολόκληρη την πρόσκληση

Ζήτησαν δάνειο

Παρόλα αυτά τόλμησε, με μια προβιομηχανική τεχνολογία, να προχωρήσει στην παραγωγή χαρτιού στον Μιστρά το 1827.

Η πληροφορία, που διασώζει ο ιστορικός Αντ. Μηλιαράκης (ασχολήθηκε πρώτος αναλυτικά με το θέμα πριν από έναν αιώνα) είναι ότι κατασκεύασε περί τα 1.000 φύλλα χάρτου .

Οι εγκαταστάσεις καταστράφηκαν, όταν ο Ιμπραήμ λεηλατούσε τη Λακωνία και ο εργοστασιάρχης κατέφυγε στα αγγλοκρατούμενα Κύθηρα.

Εικόνα 2 Δημοσίευμα της Αργολικής εφημερίδας Ἴναχος (Ιανουάριος 1903) με ἄρθρο του Α. Μηλιαράκη για το πρώτο ελληνικό χαρτοποιεῖο

Οι δύο συνέταιροι θα επανέλθουν για ἴδρυση νέου χαρτοποιεῖου στους Μύλους του Ἄργους μετά την ἔλευση του Ὀθωνα.

Απευθύνονται τότε (1833) στον ἐπὶ των οικονομικῶν γραμματέα (υπουργό) Αλ. Μαυροκορδάτο.

Οι ιστορικοὶ της οικονομίας ἀπὸ τις πολλές βιομηχανίες που σχεδιάζονται τη δεκαετία του 1830 καταγράφουν τέσσερις μόνο που πήραν σάρκα και οστά: ἓνα μι-

Δύο χρόνια ἀργότερα θα επιχειρήσει ξανά να θέσει σε λειτουργία τη χαρτοποιητική του, με συνέταιρο τον ἥρωα της Επανάστασης Νικητάρᾶ.

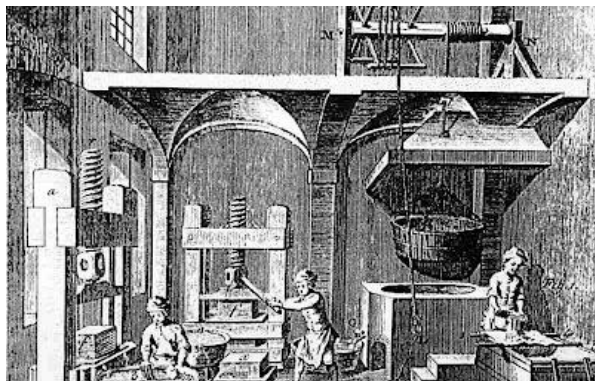
Ἐβαλαν ἀπὸ 3.000 γρόσια ο καθένας για τις εγκαταστάσεις στον Ερασίνο ποταμό (Κεφαλᾶρι Ἄργους) και ξεκίνησαν. Τότε δημοσιεύτηκε και η εἰδοποίησης για τα ράκη.

Το σημεῖωμα εἶχε αναδημοσιευτεῖ ἀπὸ το αθηναϊκὸ περιοδικὸ Ἀρμονία.

Το κεφάλαιό, ὅμως, πολὺ γρήγορα ἐξαντλήθηκε και ἀπευθύνθηκαν στον Καποδίστρια για ἐνίσχυση. Ο κυβερνήτης δεν ἔδωσε σημασία στο αἰτημά τους.

Το εργαστήριό ἐκλείσει και ο Νικητάρᾶς μετέφερε τον ἐξοπλισμό στο σπῆτι του.

κρό βυρσοδεψείο στην Πάτρα, ένα εργαστήριο μεταξωτών υφασμάτων στην Ύδρα, μία βιοτεχνία φεσιών και ένας υδρόμυλος στην περιοχή της Αθήνας.

Εικόνα 3 Εργαστήριο παραγωγής χαρτιού

Ζητούσαν 30.000 δραχμές για την αγορά εξοπλισμού, προμήθεια πρώτων υλών για έναν χρόνο και για τη μισθοδοσία 40 εργατών.

Πρόβλεπαν ότι θα εισπράττανε 100.000 δρχ. τον χρόνο. Οι υπολογισμοί τους δεν ήταν υπεραισιόδοξοι, αφού είναι αποδεδειγμένη η όχι μικρή κατανάλωση χαρτιού την περίοδο εκείνη.

Το αίτημά τους απορρίφθηκε. Σημαντικό ρόλο φαίνεται πως έπαιξαν οι χαρτέμποροι - εισαγωγείς του Άργους και του Ναυπλίου, που είδαν να κινδυνεύουν τα συμφέροντά τους.

Έτσι, έληξε άδοξα η ιστορία του πρώτου χαρτοποιείου στην «Ψωροκώσταινα...».

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΠΥΡΡΟΣ, Βιογραφία

Εικόνα 4 Διονύσιος Πύρρος

Ο ιατροφιλόσοφος χαρτοβιομήχανος...

Ο Διονύσιος Πύρρος, ο Θετταλός (Καστανιά Τρικάλων 1774 - Αθήνα 1853) άφησε διακριτά τα σημάδια του στο πρώτο μισό του 19ου αιώνα ως ιατροφιλόσοφος, δάσκαλος, κληρικός, φιλόσοφος και επαναστάτης.

Υπήρξε πολυσύνθετη προσωπικότητα, όπως πολλοί φορείς του αποκαλούμενου νεοελληνικού διαφωτισμού.

Μετά τις σπουδές στα τουρκοκρατούμενα ελληνικά κέντρα παιδείας και τη θητεία του ως δάσκαλος περιηγήθηκε πολλές χώρες για να μορφωθεί.

«...εύρον εύλογον να απεράσω εις την Ευρώπην διά να ιδώ πειραματικώς όσα μαθήματα ήκουσα με τας ακοάς μου» γράφει στην αυτοβιογραφία του.

Ανάμεσα στα άλλα αναγορεύτηκε διδάκτωρ της ιατρικής και της χειρουργικής στο περίφημο Πανεπιστήμιο της Παβίας (1813).

Επιστρέφοντας στην Ελλάδα βρέθηκε στην Αθήνα (ήθελε να την επισκεφθεί από περιέργεια, όπως διηγείται).

Θα παραμείνει, όμως, ως δάσκαλος της ιατρικής, των φυσικών επιστημών, των μαθηματικών και της φιλοσοφίας.

Τα χρόνια της παραμονής του (1813-1815) είναι μάλλον ο μοναδικός με ευρωπαϊκή ιατρική παιδεία στην Αθήνα.

Ιδρύει το πρώτο επιστημονικό σχολείο (από εκεί αποφοίτησαν οι πρώτοι Αθηναίοι γιατροί), βοτανικό κήπο με 300 είδη φυτών στη Μονή Πετράκη και ορυκτολογικό μουσείο στο σπίτι του Δ. Καλλιφρονά.

Όπως σημειώνει ο ίδιος:

«...εις τας Αθήνας τότε ήσαν και άλλοι ιατροί φθονεροί ως τώρα, ημείς όμως μη δεχόμενοι την πληρωμήν ήμεθα οι καλλιώτεροι και οι εναρετώτεροι».

Αργότερα θα είναι ο γιατρός του Οθωμανού πασά της Εύβοιας, ενώ θα ασκήσει την ιατρική στην Κωνσταντινούπολη, όπου και τιμάται με το αξίωμα του αρχιμανδρίτου του Οικουμενικού Πατριαρχείου (1819).

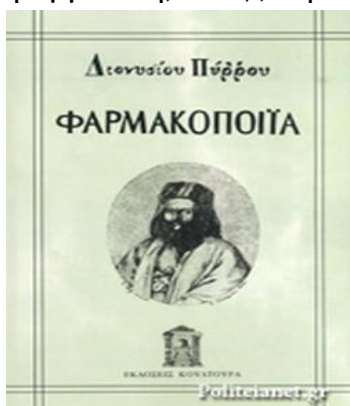
Με την έκρηξη της Επανάστασης πηγαίνει στο Άγιο Όρος προσπαθώντας να φτιάξει εργαστήριο πυρίτιδας, χωρίς επιτυχία λόγω έλλειψης θείου και νίτρου.

Σε συνέχεια βρίσκεται στην Ύδρα για να καταλήξει στην Πελοπόννησο.

Με τη μεταφορά της πρωτεύουσας από το Ναύπλιο στην Αθήνα θα εγκατασταθεί στην τελευταία.

Εκεί θα περάσει το υπόλοιπο της ζωής του ασκώντας την ιατρική. Υπήρξε ιδρυτικό μέλος και πρώτος πρόεδρος της Ιατρικής Εταιρείας Αθηνών.

Ο Πύρρος άφησε πλούσιο συγγραφικό έργο. Εκτός από βιβλία θεολογικού περιεχομένου, έγραψε ακόμη: παιδαγωγικά (Χειραγωγία των παιδών, 1810, Διονυσιάς Γραμματική, 1827, Αριθμητική, 1828), ιστορικά (Ο Μέγας Αλέξανδρος, 1846 κ.ά.), γεωγραφικά (Γεωγραφία Μεθοδική απάσης της Οικουμένης, 1818), αστρονομικά (Πρακτική Αστρονομία, 1845).

Το 1818 εξέδωσε σε 1.000 αντίτυπα, στην Κωνσταντινούπολη, το πρώτο βιβλίο φαρμακολογίας στα ελληνικά, τη Φαρμακοποιία Γενική..., το 1828 την Χημικήν των Τεχνών και το 1831 το Εγκόλλιον των Ιατρών... σε δύο τόμους.

Το σημαντικότερο έργο του θεωρείται η Βοτανική, που τυπώθηκε το 1838 σε δύο τόμους, με εικόνες 200 βοτάνων χρωματισμένες από τον ίδιο:

«Διά να τυπώσω τας χρωματισμένας εικόνας, έκαμα ιδικήν μου λιθογραφίαν, επειδή και οι Βαβαροί όντες φθονεροί τότε, δεν με άφηνον να την τυπώσω. Πολλά έπαθον από αυτούς έως ου να την τυπώσω».

Η Αυλή απέρριψε τα επιχειρήματα του Πύρρου

Μιλιούνια δραχμών

Το βασικό επιχείρημα των Πύρρου-Νικηταρά προς τον Μαυροκορδάτο για να ενισχύσει οικονομικά το χαρτοποιείο τους είναι ότι έτσι θα ωφεληθούν οι Έλληνες δίνοντας λιγότερα για χαρτί και η Ελλάδα θα ωφεληθεί μιλιούνια δραχμών που χάνονται με τις εισαγωγές του.

Φθονεροί έμποροι

Όταν το αίτημα απορρίπτεται, ο Πύρρος οργισμένος ανταλλάσσει σκληρά λόγια με τον Μαυροκορδάτο και αναφωνεί:

«Ανόητοι Έλληνες, απατώμενοι από τους δολερούς υπουργούς και φθονερούς εμπόρους της Ελλάδος δεν ζητούν την ευδαιμονίαν αυτών».

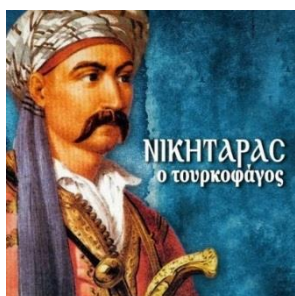
Ανόητοι υπουργοί

Το 1848 όταν ο Πύρρος γράφει την αυτοβιογραφία του έχει ναυαγήσει το πιο μεγαλύτερο βιομηχανικό σχέδιο του Όθωνα για τη δημιουργία ελληνικού ζαχαρουργείου.

«Ταύτα ιδών και εγώ εμούντσωσα αυτήν την ανόητον υπουργικήν οικονομίαν».

Ο Νικηταράς έγινε Ζητιάνος

Ο Νικήτας Σταματελόπουλος, γνωστός ως ο αγωνιστής που συνετέλεσε στην υποχώρηση του Δράμαλη και σύμφωνα με ιστορικές πηγές έσπασε τρεις πάλες (σπαθί σαν δρεπάνι) με τη δύναμη με την οποία χτυπούσε, ενώ στο τέλος της μάχης, το χέρι του «μαρμάρωσε» και δεν μπορούσε να αφήσει την πάλα

Ο οπλαρχηγός της Επανάστασης Νικηταράς (1782-1849), ο γνωστός και ως Τουρκοφάγος, μετά το ναυάγιο του χαρτοποιείου επεχείρησε να ιδρύσει και τρεις υδρόμυλους.

Δανείστηκε, τον έπνιξαν οι τόκοι κι έχασε τη μοναδική παρουσία του (αγρόκτημα Σερεμέτι στα όρια Άργους-Ναυπλίου).

Μετά τις διώξεις που υπέστη από τους Βαβαρούς, τυφλός και πάμφτωχος, κατέληξε να ζητιανεύει έξω από την εκκλησία της Ευαγγελίστριας στην Αθήνα.

Η δεύτερη απόπειρα

Εκτός από τον Πύρρο και τον Νικηταρά, άλλος ένας αγωνιστής του '21 φιλοδόξησε να γίνει εργοστασιάρχης.

Ήταν ο Μεσολογγίτης Σπ. Βάλβης που κατέστρωσε αρκετά βιομηχανικά σχέδια.

Κατά καιρούς πρότεινε να ιδρύσει διαδοχικά εργοστάσια για μετάξι στην Άνδρο, για κεραμίδια, για ποτάσα στο Μεσολόγγι και την Πάτρα, αλλά και χαρτί.

Το μεταξουργείο φαίνεται λειτούργησε για λίγο, όπως επίσης το εργαστήριο ποτάσας.

Τα σχέδιά του, όμως, για το χαρτοποιείο, με την παραχώρηση προνομίων από την οθωνική κυβέρνηση, απορρίφθηκαν (1835).

Ύστερα από μισό αιώνα

Η τρίτη απόπειρα για δημιουργία νεοελληνικού χαρτοποιείου γίνεται το 1871 από τον λόγιο και τυπογράφο Κ. Νικολαΐδη - Φιλαδελφέα στην Αθήνα.

Προσπάθησε να εξασφαλίσει προνόμια από την κυβέρνηση και δάνειο από την Εθνική Τράπεζα, αλλά οι αιτήσεις του απορρίφθηκαν.

Το πρώτο εργοστάσιο χαρτιού θα κατασκευάσει έξι χρόνια αργότερα στο Φάληρο ο Βασίλειος Βουραξάκης, έμπορος από τη Γορτυνία.

Θα λειτουργεί έως το 1904, όταν καταστρέφεται από πυρκαγιά.

Η πρώτη οργανωμένη χαρτοβιομηχανία στην Ελλάδα άρχισε να λειτουργεί πολύ αργότερα. Ήταν η χαρτοποιεία Αιγίου. Υπήρξε μια από τις σημαντικότερες βιομηχανίες του νομού Αχαΐας. Από το 1927, οπότε άρχισε να λειτουργεί το εργοστάσιο, έως το 1991, οπότε και έκλεισε οριστικά.

«Η Ειδοποίηση προς φιλοκάλους Έλληνες ...»

Η Ειδοποίησις του Διονυσίου Πύρρου το 1829 για το χαρτοποιείο του αποτελεί ένα σπάνιο ντοκουμέντο. Εξηγεί μ' αυτή πώς έμαθε τη χαρτοποιητική στην οποία καταγίνονται οι σοφοί Ευρωπαίοι και συνεχίζει:

«Τρεις μεγάλοι μηχαναί εις την Ευρώπην φαίνονται ωφελιμώτεροι εις το Κοινόν: δηλαδή η κατασκευή του ρούχου, του χαρτίου και της τυπογραφίας, αι οποίαι τέχναι είθε να έλθωσι ταχέως και εις την Ελλάδα.

Το όφελος της μηχανής του χαρτίου ιδών και εγώ προ πολλού και την καθημερινήν εξερχομένην δαπάνην αυτού εις τα έθνη, εφιλοτιμήθη προτέρυσι (1827) και εσύστησα εις την παλαιάν Σπάρτην μίαν μικράν τοιαύτην μηχανήν, διά της οποίας τότε και μερικόν χαρτί κατεσκεύασα, και το έργον μου εποώδευσε πολλά καλά, πλην κακή τύχη, ότε ελθόντες

*οι Άραβες (οι Αιγύπτιοι του Ιμπραήμ) ελεηλάτησαν την Λακωνικήν ό-
λην, εφύγαμεν και ημείς άπαντες και ούτως αφήσαμεν εις τον Μοι-
σθράν (Μυστρά) και την μηχανήν και το χαρτίον μας.*

*Τώρα δε ιδόντες ολίγην άνεσιν και υπερασπιζόμενοι από την Κυβέρνη-
σιν, εσυμφωνήσαμεν μετά του αγαθού πατριώτου Στρατηγού Νικηταρά,
εκείνου του ακάκου και αφιλαργύρου Έλληнос, και εσυστήσαμεν πάλιν
μίαν τοιαύτην μικράν μηχανήν εις τον Ερασίνον ποταμόν του Αργους.*

*Όθεν στοχάζομαι ότι διά τούτο έκαστος αγαθός και τίμιος πατριώτης
θέλει χαρή τα μέγιστα ακούσας ότι γίνεται εν τοιούτον έργον προς έπαι-
νον της Ελλάδος και όφελος των Ελλήνων.*

*Το έργον μου, συν Θεώ, ετελείωσε και η κατασκευή του χαρτίου άρχισεν
εις το Αργος.*

*Λοιπόν όποιος φιλόκαλος Έλλην έχει παλαιά ράκη πάνινα: δηλαδή πα-
λαιότατα από βαμβάκι ή από λινάρι ή από μετάξι, καθαρά ή ακάθαρτα,
μικρά ή μεγάλα ως και αυτά τα παραμικρά τεμάχια ημπορεί ελευθέρως
να τα διευθύνη εις το Άργος, όπου αγοράζονται με παράδες ή αλλάζο-
νται με χαρτίον και ελπίζομεν εις τον Θεόν και η μηχανή να γίνη μεγα-
λυτέρα και ωφελιμωτέρα εις το Έθνος και το χαρτίον να πωλήται ευθυ-
νότατα εις τους Έλληνας».*

Τελικά, διαχρονικό το φαινόμενο να μην ανθίζουν στην πατρίδα μας πρωτοπόρες βιομηχανίες, βιοτεχνίες και λοιπές άλλες ευρεσιτεχνίες.

Δυστυχώς, από πίσω κρύβονται πολιτικά και εγχώρια συμφέροντα και όχι μόνο, τις καταστρέφουν οικονομικά, με αποτέλεσμα να οδηγούνται σε πτώχευση ή να μην δίδονται άδειες λειτουργίας τους.

Τέτοιες περιπτώσεις έχουμε στο πρόσφατο παρελθόν κυρίως της μεταπολίτευσης.

Είμαστε άξιοι της ειμαρμένης – κατά το αρχαιότερο.

Βιβλιογραφία

- https://www.argolikeseidhseis.gr/2012/03/1821_24.html
- <https://www.politeianet.gr/sygrafeas/purros-dionusios-o-thettalos-90903>
- Βικιπαίδεια (Wikipedia)